

Sluttrapport

FELLES INFRASTRUKTUR OG TJENESTER FOR FAIR FORSKNINGSDATA (FAIR-UTREDNINGEN)

Denne fylles ut ved behandling.

Prosjektnummer 52400501	Journalnummer	
Behandlet dato: 1.7.2022	Behandlet av / Prosjekteier: Vigdis Kvalheim	Utarbeidet av Katrine Weisteen Bjerde
Beslutning: Godkjent		
Signatur ved godkjenning (prosjekteier): Vigdis Kvalheim		

Innhold

1.	Formål med Sluttrapporten	3
2.	Kort oppsummering av utredningen.....	3
2.1.	Bakgrunn for utredningen	3
2.2.	Sammendrag av prosjektgjennomføringen.....	4
3.	Oppnåelse av utredningens mål.....	4
3.1.	Virksomhetsmål.....	5
3.2.	Effektmål.....	5
3.3.	Resultatmål.....	5
4.	Utredningens produkter.....	7
5.	Prosjektets begrunnelse.....	7
6.	Prosjektets fremdrift.....	8
7.	Andre avvik i prosjektet	8
8.	Evaluering av prosjektets styring.....	8
8.1.	Suksessfaktorer.....	8
8.2.	Prosjektets organisering.....	8
8.3.	Interessenter	9
8.4.	Gevinstrealisering.....	9
8.5.	Usikkerhet.....	9
9.	Læringspunkter for linjeorganisasjonen.....	9
9.1.	Prosjektprosessen.....	9
9.2.	Prosjektets rammebetingelser	10
9.3.	Prosjektets samspill med linjeorganisasjonen.....	10

1. FORMÅL MED SLUTTRAPPORTEN

Formålet med sluttrapporten er intern og ekstern læring. Sluttrapporten dokumenterer erfaringer som er nyttige for andre prosjekter og annen relevant informasjon som er viktig for den eller de som skal drifte og vedlikeholde prosjektets produkter.

FAIR-utredningen var en ren utredning, ikke et prosjekt, og vi vil i det videre omtale det som dette. Dette medfører noen avvik fra malen for sluttrapport. Vi har f.eks. ikke hatt noe styringsdokument, men kun et mandat.

Utredningen står som et selvstendig arbeid som gir anbefalinger for hva som bør gjennomføres av tiltak (eventuelt i form av prosjekter) i det videre arbeidet. Hvorvidt utredningen faktisk følges opp med konkrete påfølgende fellesprosjekter, vil være opp til Digitaliseringsstyret å beslutte når eventuelle forslag kommer opp til behandling.

Sluttrapporten er et ledelsesprodukt som normalt skal foreligge til beslutningspunkt 5 (avslutte prosjektet og oppløse styringsgruppe og prosjektgruppe). For en utredning har man ikke så mange beslutningspunkter, men også her er det snakk om avslutning og oppløsning av styringsgruppen.

2. KORT OPPSUMMERING AV UTREDNINGEN

2.1. Bakgrunn for utredningen

Både ny personvernforordning (GDPR)³ og helseforskningsloven⁴ stiller krav til at forskningsdata skal lagres trygt i henhold til graden av beskyttelsesbehov for dataene. Særlig med innføringen av GDPR er det blitt tydelig at mange forskere opplever det krevende å forstå hvordan ulike typer data skal håndteres og hvilke tjenester de kan og bør bruke i ulike faser av et forskningsprosjekt. For en del typer data er det også gode grunner (f.eks. personvern, sikkerhetshensyn eller begrensninger knyttet til immaterielle rettigheter) til at de ikke kan deles åpent.

For å nå målet om at forskningsdata skal behandles forsvarlig i alle faser av et forskningsprosjekt, men samtidig være så åpent tilgjengelig som mulig, er det nødvendig gjennom hele forskningsprosessen å gi forskerne tilgang til tjenester, som bidrar til å nå begge disse målene på en hensiktsmessig og minst mulig arbeidskrevende måte. Utredningen er et første steg på veien for å identifisere hva som mangler for å dekke disse behovene.

Figur 1. Livsløpet for forskningsdata

2.2. Sammendrag av prosjektgjennomføringen

April 2021:

Arbeidet med utredningen startet opp. På det tidspunktet hadde vi på plass sekretariat og en referansegruppe bestående av personer fra forskningsadministrasjon, forskningsstøtte, bibliotek og tjenesteleverandører. Denne gruppen startet med forberedelser til oppnevning av styringsgruppe og utredningsgruppe i samarbeid med institusjonene og UHR, dokumentanalyser, samt planlegging av innhenting av kunnskapsgrunnlag.

Juni 2021:

Spørreundersøkelse til forskerne ble sendt ut. For å rekke planlagt sluttdato var det nødvendig å sende dette i sommerferien, noe som nok resulterte i færre svar enn vi ellers ville fått.

August 2021:

Styringsgruppen, utredningsgruppen med leder fra UiO, samt de to referansegruppene (en med forskere og en med forskningsstøtte/bibliotek/IT) kom på plass og mandat ble gjennomgått og justert av styringsgruppen.

Styringsgruppen og utredningsgruppen ga innspill til spørreundersøkelse til institusjonene, som ble sendt ut.

I slutten av august startet også Datainfrastruktur-utvalget opp, og HK-dir og Forskningsrådet startet dialog om hvordan vi best kunne samordne de to oppdragene.

September 2021:

Styringsgruppen forlenget utredningsperioden til 1. mars 2022 for å sikre god tid til forankring i institusjonenes ledelse og for å få best mulig samkjøring med Datainfrastruktur-utvalget.

Oktober 2021:

De første resultatene fra spørreundersøkelsen til institusjonene forelå og ble diskutert i utredningsgruppen og styringsgruppen. Purring på de resterende institusjonene.

Oppfølgende fokusgrupper/intervjuer med forskere som hadde svart på spørreundersøkelsen.

Desember 2021:

Tidlig utgave av rapport ble sendt ut til institusjonene for kommentering og innspill.

Første versjon av forslag til termliste ble levert.

Planlegging av innspillsmøte i januar.

Januar 2022:

Gjennomgang av innspillene (34 stk) og gjennomføring av innspillsmøte med god deltagelse.

Startet skriving av sluttrapport og arbeid med nettsider basert på Open Science Toolbox.

Februar 2022:

Arbeid med å ferdigstille alle leveranser.

Sluttdato utsatt til 15. mars (for å kompensere for coronafravær og vinterferie).

Mars 2022:

Siste finpuss på alle leveranser.

3. OPPNÅELSE AV UTREDNINGENS MÅL

Utredningens «styringsdokument» har vært mandatet fra Digitaliseringsstyret, justert i to omganger av styringsgruppen.

Basert på Difis mal for Sluttrapport, versjon 3.2

3.1. Virksomhetsmål

Hovedhensikten med utredningen var å fremskaffe informasjon som gir veiledning til både institusjonene og den enkelte forsker om relevante infrastrukturer og tjenester som finnes i dag, samt gir veiledning til tjenestetilbyderne gjennom felles retningslinjer for hvilken funksjonalitet tjenestene bør tilby. Utredningen skulle også identifisere eventuelle behov for nye eller forbedrede infrastrukturer og tjenester.

Resultatene fra arbeidet vil også være en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for innspill til ny langtidsplan for høyere utdanning og forskning.

3.2. Effektmål

Utredningen skal bidra til følgende endringer:

- Dialogen om temaet forskningsdata forenkles og risikoen for misforståelser reduseres ved at fagmiljøet får et felles norsk begrepsapparat.
- Institusjonene får tilgang til en felles ressurs (nettstedet) som de kan bruke i sitt arbeid med å veilede sine forskere.
- Leverandører av (potensielle) fellestjenester knyttet til forskningsdata får klare signaler om hva de bør gjøre av endringer for å opprettholde eller etablere sin tjeneste som en nasjonal tjeneste.
- Tjenesteleverandører og forskningsinfrastrukturer vil få bedre oversikt over andre tilbydere i "markedet" som det vil være naturlig å samarbeide med og koble sine tjenester opp mot.
- Det etableres et kunnskapsgrunnlag som kan brukes av tjenesteråd/fagutvalg for forskning til å foreslå nye prosjekter/tiltak som på lengre sikt skal bidra til følgende gevinster:
 - Forskerne skal slippe å bruke unødig tid på å finne ut hvilke tjenester som finnes og hva som egner seg til deres bruk
 - Forskerne skal oppleve at trygg håndtering av informasjon som ikke kan lagres åpent, blir enklere
 - Forskerne skal få hjelp til å gjøre sine data kontrollert tilgjengelige for kolleger til bruk i senere forskning
 - Forskerne skal få hjelp til å gjøre sine data åpent tilgjengelig for gjenbruk når innholdet gjør dette mulig
 - Forskerne skal i størst mulig grad få tilgang til tjenester som egner seg for samarbeid om datasett i prosjektperioden

Det er for tidlig å se disse effektene ennå, men alt bør ligge til rette for at det skal være mulig. Hvorvidt de oppnås, vil være avhengig av det videre arbeidet basert på leveransene fra utredningen.

3.3. Resultatmål

Utredningen hadde mål leveranser som angitt i tabellen nedenfor.

Planlagt leveranse	Grad av oppnåelse	Forklaring på ev. avvik	Forankret hvor
Etablere et sett med norske begreper for bruk knyttet til forskningsdata.	100%		
Gjennomføre en oppdatert kartlegging av eksisterende infrastrukturer og tjenester for håndtering	80-90%?	Det er vanskelig å vurdere graden av oppnåelse fordi man ikke vet hva fasit er. Vi tror den gjennomførte kartleggingen dekker ganske komplett når det	

Sluttrapport

<p>av forskningsdata i alle faser av arbeid med forskningsdata. Kartleggingen skal dekke internasjonale tjenester, nasjonale tjenester og lokale tjenester som tilbys til brukere utenfor egen institusjon. Kartleggingen skal dekke både persondata og andre typer data. Det skal legges mest vekt på generiske tjenester, men fagspesifikke tjenester kan være aktuelt å ta med dersom de har potensial til å benyttes utenfor det opprinnelige fagområdet. Kartleggingen skal være et supplement til tidligere kartlegginger som er gjort og til nasjonale og internasjonale veikart for forskningsinfrastrukturer og skal bygge på disse.</p>		<p>gjelder norske generiske infrastrukturer. Vi har også med en del domenespesifikke med potensial for bredere bruk. Vi tror de største manglene ift oppdraget er på internasjonale infrastrukturer, men der skjer det også så mye, at vi mener det viktigste er å holde kontakten med sentrale miljøer.</p>	
<p>Synliggjøre resultatene av kartleggingen på en nettside i tilknytning til openscience.no. Nettsiden skal inneholde en oversikt over anbefalte tjenester og eksemplifisere og visualisere disse på en måte som gjør det enklest mulig å finne frem i informasjonen.</p>	90%	<p>De viktigste infrastrukturene og tjenestene er lagt inn. Vi stoppet her fordi vi var avhengige av eksterne konsulenter i arbeidet og ikke ønsket å bruke mer penger før vi har fått tydeligere tilbakemeldinger fra aktuelle brukermiljøer om valgt løsning.</p>	
<p>Definere retningslinjer med et sett kriterier som tjenester knyttet til forskningsdata bør oppfylle. Informasjon om hvilke kriterier den enkelte tjeneste oppfyller, kan publiseres på nettsiden i pkt 3.</p>	0 eller 100%	<p>Konklusjonen i utredningsgruppen var at det å lage slike retningslinjer nasjonalt vil virke mot sin hensikt. Det finnes godt arbeid på dette på europeisk nivå som vi heller bør koble oss på.</p>	
<p>Gi anbefalinger for eventuelle videre prosjekter for å komplettere kartlagte</p>	100%		

Sluttrapport

tjenester, med spesiell vekt på langtidslagring ⁵ av forskningsdata.			
---	--	--	--

4. UTREDNINGENS PRODUKTER

[Beskriv hvilke produkter som er levert, og om det fortsatt gjenstår produkter som skulle vært levert. Prosjektets produkter og eventuelle kvalitetskrav er beskrevet i styringsdokumentet. For kvalitetskrav som ikke er fullstendig innfridd beskrives gjenstående mangler, supplert med en forklaring.]

Her beskrives de av utredningens leveranser som kan anses som produkter som er ment å leve videre og som krever forvaltning. Resten av leveransene er engangsprodukter i form av tekstlige rapporter.

Produkt	Status	Kvalitetskrav	Forklaring
Produkter iht styringsdokumentet	Er produktet komplett levert eller ikke?	I hvilken grad produktets kvalitetskrav er innfridd?	Hva er årsaken til eventuelle avvik?
Termliste over norske begreper knyttet til forskningsdata	En første versjon av termlisten er levert	Kvalitetskrav er innfridd	
Oversikt over tilgjengelige infrastrukturer og tjenester via nettsider på openscience.no	En første versjon er publisert, men dette er (og skal fortsette å være) et levende produkt som oppdateres og forbedres løpende	I utgangspunktet ja. Vil vurderes løpende i videre dialog med brukerne	Se kommentar i kap 3.3

5. PROSJEKTETS BEGRUNNELSE

[Her beskriver du prosjektets måloppnåelse i forhold til oppdatert prosjektbegrunnelse. Beskriv måloppnåelsen i forhold til forventede pris-satte og kvalitative gevinster. Suppler med en forklaring på avviket mellom budsjett, faktisk forbruk og realiserte gevinster. Erfaringslæring knyttet til dette samles i kapittel 9.]

Økonomiske hovedtall frem til realiseringsfasen (BP5)	Godkjent budsjett	Faktiske kostnader/realiserte økonomiske gevinster	Avvik
Prosjektkostnader (P)	2,43 mill NOK	2,055 mill NOK	Sjekkes i løpet av uken
Bruttogevinster hittil (BH)	Ikke relevant		
Forventet gjenstående (FG)			
Nettogevinster (BH+FG-P)			

Forklaring på avviket i tabellen over:

Basert på Difis mal for Sluttrapport, versjon 3.2

Sluttrapport

- Opprinnelig ble det budsjettert med kostnader til frikjøp av utredningsleder og deltakere. Dette har ikke vært nødvendig.
- Innsparingen har vært brukt på kostnader til innleid sekretariat i utvidelsen av utredningsperioden
- Underforbruk skyldes lavere timepris for frikjøp av deler av sekretariatet enn budsjettert
- HK-dir fakturerer ikke sine timer i 2022. Dette var budsjettert med 90.000

Kvalitative gevinster	Forventning ved prosjektstart (F)	Realisert hittil (R)	Forventet gjenstående (G)	Avvik «F-(R+G)»
Følges opp i videre dialog med institusjonene				

6. PROSJEKTETS FREMDRIFT

Etter utvidelsene av utredningsperioden har fremdriften gått ihht plan.

7. ANDRE AVVIK I PROSJEKTET

Ingen kjente avvik.

8. EVALUERING AV PROSJEKTETS STYRING

8.1. Suksessfaktorer

Positivt:

- Alle relevante parter har vært involvert både i operativt arbeid og i styringen
- De involverte har hatt gode nettverk som har gitt tilgang til god input også fra personer utenfor prosjektorganisasjonen
- Omfang av arbeidet har vært styrt strengt
- Medlemmene i utredningsgruppen gjorde en god jobb og utfylte hverandre bra. De innleide konsulentene gjorde også en svært god jobb.
- Mange har bidratt i arbeidet uten å påføre prosjektet kostnad
-

Negativt:

- Kort tid har gjort at få forskere fikk tid til å svare på spørreundersøkelsen. Det er tatt høyde for dette i hvordan svarene er brukt.
- Ulike ønsker om arbeidsmåte ga noe diskusjon i en hektisk innsjutt, men vi fikk landet det og kom i mål.

8.2. Prosjektets organisering

Positivt:

- Prosjektet har hatt en godt sammensatt styringsgruppe med ledere fra mange ulike interesser representert (Forskningsledelse, bibliotek, IT, Forskningsrådet, Sikt).

Basert på Difis mal for Sluttrapport, versjon 3.2

- Styringsgruppen støttet prosjektledelsen på en positiv måte i å holde omfanget av arbeidet på et gjennomførbart nivå, til å etablere god kobling til Ruud-utvalget og til å prioritere når dette var nødvendig.
- Ved oppnevning av deltagere til utredningsgruppen ba vi om flere representanter enn vi trengte. Dette gjorde at vi hadde en god gruppe kandidater å velge fra og kunne sette sammen en gruppe med god bredde, det gjorde at vi også kunne invitere de resterende til å være referansegruppe som kommenterte og ga innspill ved noen anledninger, og til sist kunne vi raskt erstatte frafall ved å plukke fra referansegruppen da ett av medlemmene i utredningsgruppen måtte trekke seg.

Negativt:

- Det tok tid før vi fikk et klart bilde av hvordan leveransene faktisk burde være. Dette skapte usikkerhet hos noen deltagere. Vi er usikre på i hvor stor grad dette kunne vært unngått, men det er verd å tenke på til senere prosjekter. På den annen side så vi også at det å holde det åpent en stund, gjorde at vi unngikk unødig ressursbruk på en leveranse som vi etter hvert så at burde utelates. (Vi laget likevel ikke retningslinjer for tjenesteleverandører, men henviste isteden til godt pågående arbeid i Europa.)
- Det burde vært tydeliggjort bedre og tidligere for deltagerne i de ulike gruppene hva som var deres rolle. Uklarhet skapte noe usikkerhet.
- Det tok litt for lang tid før styringsgruppe og utredningsgruppe var på plass. Dette burde ideelt sett vært på plass før sommeren.

8.3. Interessenter

- Prosjektet har klart å involvere de aller fleste relevante parter, men tiden strakk ikke til for alt. Dette er forsøkt plukket opp i anbefalingene for videre arbeid, f.eks. ved at dialog med Dig.dir står på listen for videre arbeid.
- Vi har opplevd stor interesse for å delta i arbeidet

8.4. Gevinstrealisering

Gevinstrealisering vil først skje når anbefalingene følges opp.

8.5. Usikkerhet

Det var hele tiden usikkerhet rundt økonomien i prosjektet. Dette har vært styrt strengt mot å gå i balanse, og da usikkerheten på slutten vippet i positiv retning, endte dette med et underforbruk på ca 400.000.

9. LÆRINGSPUNKTER FOR LINJEORGANISASJONEN

Ettersom dette i svært liten grad har dreiet seg om levering av et produkt til linjen (unntaket er nettsidene openscience.no), har vi lite ekstra å føye til her.

Kanskje det viktigste læringspunktet her er å lytte til brukerne når man planlegger leveranser. Hadde vi fulgt opprinnelig plan, ville vi ha brukt unødvige ressurser på å lage retningslinjer som ikke ville blitt brukt. God dialog med interessentene gjorde at dette ble oppdaget, og leveransen ble utelatt.

9.1. Prosjektprosessen

Prosjektprosessen og -malene var til god hjelp, men ble litt omfattende for et så lite arbeid som dette.

9.2. Prosjektets rammebetingelser

Ingen spesielle kommentarer.

9.3. Prosjektets samspill med linjeorganisasjonen

Linjeorganisasjonen hadde hele tiden deltagere inne i arbeidet og har hele tiden vært orientert om arbeidet. Den eneste leveransen var en oppdatering/utvidelse av et eksisterende nettsted, og dette har ikke påført linjeorganisasjonen noen stor ekstra belastning.

Vedlegg

1. [Lenke til nettside med oppdatert mandag og alle leveranser, inkludert utredningsrapporten](#)